

ספריה
אתר דעת - מכללת הרצוג
מדרש ללימודי היהדות
SEMINARY OF JUDAIC

איש על העדה

ספר הכינוס למחשבת-היהדות

ערוך בידי
C. B. M. C.
ד"ר יצחק איזנר

X
41
vol. 13

משרד החינוך והתרבות / המחלקה לתרבות תורנית
ירושלים — תשנ"ג

ספריה
www.daat.ac.il
בית המדרש ללימודי היהדות
SEMINARY OF JUDAIC STUDIES

6924 - 6759 - BM 30 . M.3 813

אתר דעת - מכללת הרצוג

המחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות
מגישה בזה קובץ הרצאות שנשמעו בכינוס השנתי השלושה עשר
למחשבת-היהדות שהתקיים בירושלים בחוה"מ סוכות תשכ"ח.

המאמרים שבקובץ זה ערוכים בדרך-כלל לפי סדר ההרצאות בכינוס,
פרט למקרים שהענין חייב שינוי הסדר.

הוצאת המדפיס הממשלתי

נדפס בדפוס "אחווה" — ירושלים תשל"ג

Printed in Israel

אתר דעת - מכללת הרצוג

ה ת ו כ ן

- 7 עם הספר / י. א.
11 דברי פתיחה / ד"ר י. בן ששון

מדור א: ההנהגה הרוחנית באספקלריית המקורות

- פרופ' י. מ. גרינץ / ההנהגה האידיאלית
17 בחשפה המקראית
אברהם קריב / מנהיגות בישראל באספקלריה
33 של חז"ל
ד"ר מ. ה. בן שמאי / מסכת אבות ספרו של
77 מנהיג רוחני
פרופ' מ. בר / על מקומם של תלמידי חכמים
105 בהנהגת הצבור
פרופ' ז. פלק / סמכותה של ההנהגה הרוחנית
121 בהלכה

מדור ב: דיוקנאות של הנהגה במחשבת הדורות

- הרב פרופ' ש. ב. אורבך ז"ל / הרהורים על
135 הנהגה רוחנית בהגות ימי הביניים
ד"ר מ. ברויאר / הישיבה כמוסד להכשרת
147 מנהיגות דתית בימי הביניים
161 ש. הקשר / מנהיג, דיון ומורה
ד"ר מ. פוזן / היסודות הרוחניים של ההנהגה
195 בחסידות
פרופ' א. שטרן / ההנהגה הרוחנית בתפיסת
207 האורתודוקסיה בגרמניה
הרב ח. ישעיהו הדרי / ההנהגה הרוחנית
225 במשנת הראי"ה קוק

מדור ג: הרב ועדתו — בעיר ובכפר — רב שיח

- 239 הרב ברוך רבינוביץ / הרב וסמכותו
257 הרב י. ז. דיסקין ז"ל / הרב במושבה
267 הרב י. שטיגליץ / הרב במושב

אתר דעת - מכללת הרצוג

מדור ד : הנהגה רוחנית לדורנו — הכשרתה ודמותה —
סימפוזיונים

דרכי הכשרה של מנהיגות רוחנית-דתית לדורנו

- 279 פרופ' ע. צ. מלמד
293 ד"ר מ. ברויאר
301 הרב ר. קצנלבון ז"ל

דמותה של הנהגה רוחנית-דתית בדורנו

- 313 מ. אונא
329 הרב י. י. פרנקל
343 עו"ד נ. ליפשיץ

נספחים

הרבנות בישראל — דעות, הצעות ותכניות —
מבחר מתוך פרסומי העתים

- הרב א. י. הכהן קוק / כבוד הרבנות
הרצאתו בכנס בחירת הרבנות הראשית
355 תכנית הישיבה המרכזית והעולמית
הרב י. י. וינברג / דמות הרב ותפקידו,
363 לפי ר' עזריאל הילדסהיימר
364 הרב מ. ברלין / הרבנות בארץ ובגולה
365 ר' בנימין / אותות ואותיות
פרופ' א. ש. רוזנטל / פרופ' א. א. אורבך /
370 התכנית להקמת מוסד להכשרת רבנים
373 הרב י. יעקובוביץ / רבנים וראשי ישיבות
382 ד"ר זרח ורהפטיג / הרב בחברה

385 דמותו של רב בישראל —
סימפוזיון מערכת "המעין"

- מ. ברויאר
הרב מ. מונק
הרב ר. קצנלבון
משה ארנד
הרב נתן אורטנר
מ. בראשר
י. כהן

המחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות מוציאה בזה לאור קובץ רביעי בסדרת אספי ההרצאות של הכינוסים השנתיים למחשבת היהדות הנערכים על ידה. קובץ זה מוקדש לדיוני הכינוס השלושה-עשר על הנושא "איש על העדה", והוא נחלק לשלוש קבוצות: קבוצה אחת דנה בהשתקפותה של דמות ההנהגה במקורות וב"תקופות הקודמות מבחינה היסטורית. השנייה עוסקת בכהונת הרבנות מבחינה תפקודית בהתאם למשימה המוגדרת של פעולתה. הקבוצה השלישית מסכמת את הדיונים בשני סימפוזיונים, שהוקדשו לנושאים המשלימים זה את זה:

1. "הנהגה רוחנית לדורנו — דמותה והכשרתה."

2. "דמותה של הנהגה רוחנית-דתית בדורנו."

מאז הכינוס הלכו לעולמם חמשה אישים יקרים, ולא

זכינו שהם יראו דבריהם המובאים בקובץ זה:

הרב ר' רפאל קצנלנבוגן ז"ל, מגדולי התורה ומיקירי ירושלים

שלים ממש (ולא רק לפי התואר שעטרוהו בו), היה מן

המשתתפים הקבועים של הכינוסים השנתיים למחשבת

היהדות. בהופעתו העממית המלבבת ובשורשיותו היהודית העסיסית, בדרך שיחו ושיגו המיוחדים הוסיף תמיד גוון מיוחד לקשת המרצים ולדעותיהם.

הרב פרופ' ש. ב. אורבך ז"ל, גם הוא אזרח קבוע אצלנו, העשיר תמיד את שומעיו במזיגה המופלאה של שליטה בעולם מחשבת ישראל של כל הדורות וידיעה מקיפה בפני-לוסופיה הכללית המודרנית ואף העתיקה.

הרב י. דיסקין ז"ל — לאחרונה רבה של פרדס חנה. על דרך עבודתו דיבר בכינוסנו, והוא האציל הרבה מקסמו האישי ומיחוסו המשפחתי על מקום כהונתו ועל מוסדות החינוך שבו, אשר הגיעו בזמנו לשגשוג מיוחד.

הרב נתן רענן-קוק ז"ל הנחה את הסימפוזיון האחרון שבכינוס. נסיונו בעיצוב דמותה המיוחדת של ישיבת "מרכז הרב" אשר הרב רענן חתנא דבי נשיאה היה הממשיך בטיפוחה, המכשיר אותו במיוחד לתפקידו ברב-שיח זה, שהיה מוקדש לבעיה של הכשרת מנהיגות רוחנית-דתית בדורנו. תלמידיו בישיבה תרמו תרומה לא מבוטלת בגשור-שים לפתור את הבעיה הקשה הזאת.

בנספח בסימפוזיון "המעין" הבאנו את דבריו של הרב משה מונק ז"ל, מן המחנכים המובהקים בעליית הנוער הדתית. מעמדו כבן למשפחת רבנים ידועה של מחנכים באשכנז ומגשימי השיטה של "תורה עם דרך ארץ" משתקף בדבריו. זכר כולם לברכה.

הקובץ מופיע בריוח זמן מאז קיומו של הכינוס. אקטור-אליות מיוחדת נועדה לנושא בתקופה האחרונה, שבעיית ההנהגה הרוחנית-תורנית במדינת ישראל עלתה בה בכל חריפותה ומשקלה, ומעסיקה את הישוב במדה שלא הת-עוררת בו, מאז הווסדה של הרבנות הראשית בימי הראי"ה

אתר דעת - מכללת הרצוג

קוק זצ"ל. עובדה זאת הניעה את המחלקה לחרוג מן המקובל אצלה ולהרחיב את המסגרת של הקובץ מעבר להרצאות שהושמעו בכינוס, ולכלול בתוכו הרצאה משלי-מה על מעמדו של הרב באשכנז בשלהי ימי הביניים, בשם: מנהיג ודיין ומורה. וכן כנספחים — לקט מאמרים ודיונים שהוקדשו להכשרת הנהגה לעדה ולתפקידה וכן למעמדה של הרבנות מאז כינונה ועד היום הזה.

צר לנו על שמטעמים שאינם תלויים לא במרצה הנכבד ולא במערכת — לא עלה בידנו לכלול בקובץ את הרצאתו החשובה של פרופ' ד"ר יעקב כץ על הנושא "עקרונות הסמכות של ההנהגה הרוחנית בישראל בעבר ובהווה". המחלקה מקווה שהאחור בהופעת הקובץ ימצא את צידו-קו בכך, שעם יציאתו לאור יוכל לסייע כמורה דרך וכמ"כוון, לכל אותם חוגים במדינת ישראל ובתפוצות שעליהם מוטל לקבוע דמותה של ההנהגה הרוחנית-דתית לדורנו.

י. א.